

ਖੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ

(14:13-21)

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਯਿਸੂ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਮਿਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਨਾ ਲੰਘ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ।

ਯਿਸੂ ਦਾ ਜਾਣਾ (14:13, 14)

¹³ਜਾਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਬੇੜੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਉਜਾੜ ਥਾਂ ਵਿਚ ਅਲੱਗ ਚੱਲਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਲੋਕ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਨਗਰਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈਦਲ ਤੁਰ ਪਏ। ¹⁴ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਵੇਖੀ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ।

ਆਇਤ 13. ਇੱਥੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਝਾਕੀ ਤੋਂ (14:3-12) ਯਿਸੂ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ ਤਕ ਬਦਲਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਇਤਾਂ ਦਾ ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਦਾ ਸਬੰਧ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। NASB ਵਿਚ ਆਇਤ 13 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ। ਯੂਨਾਨੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ‘‘ਯੂਹੰਨਾ ਬਾਰੇ’’ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਅਧਿਆਇ ਵੀ ਝਾਕੀ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਯੂਹੰਨਾ ਦਾ ਸਿਰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਵੱਲੋਂ ਯਿਸੂ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਲਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (14: 1, 2)। ਯਿਸੂ ਦਾ ਇਕੱਲਿਆਂ ਜਾਣਾ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਅਫ਼ਸੋਸਨਾਕ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਤੀ ਨੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੇਰੋਦੇਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਰਾਹਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਯੂਹੰਨਾ ਜੀ ਉੱਠਿਆ ਹੈ (14: 1, 2)। ਲਿਖਤ ਦੀ ਇਹ ਸਮਝ ਝਾਕੀ ਨੂੰ 14:3-12 ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਵੀ ਦਏਗੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਦਾ ਇਕੱਲਿਆਂ ਜਾਣਾ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕਹੀ ਗਈ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਸੀ। ਮਰਕੁਸ 6 ਅਤੇ ਲੂਕਾ 9 ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਤੁਲਨਾ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਦੀ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਸਹੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਇਲਾਵਾ ਮਰਕੁਸ ਅਤੇ ਲੂਕਾ ਯਿਸੂ ਦੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਣ ਬਾਰਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਦਾ ਲਿਮਿਟਡ ਕਮੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਅਰਾਮ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਦੱਸਦੇ ਹਨ (ਮਰਕੁਸ 6:30, 31; ਲੂਕਾ 9:10)।

ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਨਾਸਰਤ ਵਿਚ ਸੇਵਕਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ (13:54-58)। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੇਵਕਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਗਲੀਲ ਦੀ ਝੀਲ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਮੁੜ

ਆਇਆ ਸੀ। ਹੇਰੋਦੇਸ ਦਾ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਨ ਤੇ ਜਿਸ ਉੱਥੋਂ ਬੇੜੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਉਜਾੜ ਥਾਂ ਵਿਚ ਅਲੱਗ ਚੱਲਿਆ ਗਿਆ। ‘ਗਿਆ’ ਸ਼ਬਦ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜੋ ਕਿ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਨ (ਮਰਕੁਸ 6:31, 32; ਲੂਕਾ 9:10)। ‘ਉਜਾੜ ਥਾਂ’ ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਾਕਅੰਸ਼ (erēmon topon) ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ‘ਉਜਾੜ’ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਰੇ ਘਾ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (14:19; ਮਰਕੁਸ 6:39)।

ਲੂਕਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਚੇਲੇ ਬੈਤਸੈਦਾ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ (ਲੂਕਾ 9:10)। ਪਰ ਮਰਕੁਸ ਵਿਚ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਨਾਲ ਖੁਆਉਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਬੈਤਸੈਦਾ ਦੇ ਪਾਰ’ ਭੇਜਿਆ (ਮਰਕੁਸ 6:45)। ਸ਼ਾਇਦ ਜਿਸੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ‘ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦਾ ਘਰ’ ਜਾਂ ‘ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਘਰ’ ਹੈ, ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਗਰ ਸਨ। ਲੂਕਾ ਵਿਚਲਾ ਬੈਤਸੈਦਾ ਝੀਲ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਮਰਕੁਸ ਵਿਚਲਾ ਕਫ਼ਰਨਾਹੂਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ (ਯੂਹੰਨਾ 6:17)। ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਨੇ ਬੈਤਸੈਦਾ (ਜੁਲੀਆਸ) ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਕੰਢੇ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਯਰਦਨ ਦਰਿਆ ਝੀਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਉੱਤਰੀ ਕੰਢੇ ਤੇ ਦੱਸਿਆ।¹

ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਾਲੇ ਬੈਤਸੈਦਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚੌਥੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੇਰੋਦੇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਛੁੱਟ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇਗੀ।² ਜਿਸੂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਤਕ ਉਹ ਗਲੀਲ ਦੇ ਗੰਨੇਸਰਤ ਵਿਚ ਮੁੜ ਆਇਆ ਸੀ (14:34), ਜੋ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਜਿਸੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤਾ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਿਸੂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੇਰੋਦੇਸ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਲੂਕਾ 13:31)। ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਘੱਲਿਆ, ‘‘ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਲੂੰਬੜੀ ਨੂੰ ਕਹੋ ਭਈ ਵੇਖ ਮੈਂ ਅੱਜ ਅਰ ਕੱਲ੍ਹ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਦਾ ਅਤੇ ਨਰੋਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਰ ਤੀਏ ਦਿਨ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ’’ (ਲੂਕਾ 13:32)। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮੌਤ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਸੀ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਸੀ (ਲੂਕਾ 13:33)।

ਲੋਕ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਜਿਸੂ ਝੀਲ ਦੇ ਪਾਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉੱਤਰੀ ਕੰਢੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਨਗਰਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈਦਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਹ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਆਏ, ‘‘ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਡਿੱਠੇ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੇ ਰੋਗੀਆਂ ਉੱਤੇ ਵਿਖਾਏ ਸਨ’’ (ਯੂਹੰਨਾ 6:2)। ਇਹ ਲੋਕ ਜਿਸੂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸਨ।

ਆਇਤ 14. ਬੇੜੀ ਕੰਢੇ ਲਗ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਿਸੂ ਨੇ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਵੇਖੀ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਪੈਦਲ ਆਏ ਸਨ, ਉਸਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਭੀੜ ਉੱਤੇ ਤਰਸ ਖਾਧਾ (ਵੇਖੋ 9:36; 15:32; 20:34)। ਉਹਦਾ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭਰ ਆਇਆ ਕਿਉਂ ਜੋ ‘‘ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਯਾਲੀ ਨਾ ਹੋਵੇ’’ (ਮਰਕੁਸ 6:34)। ਆਪਣੀ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ।

ਜਿਸੂ ਦਾ ਭੀੜ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ (14:15-21)

¹ਅਤੇ ਜਾਂ ਸੰਝ ਹੋਈ ਤਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆਣ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਥਾਂ ਉਜਾੜ ਹੈ ਅਤੇ

ਵੇਲਾ ਹੁਣ ਬੀਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਕਰ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ ਮੁੱਲ ਲੈਣ। ¹⁶ਪਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿਓ। ¹⁷ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਐਥੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਿਰੀਆਂ ਪੰਜ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋ ਮੱਛੀਆਂ ਹਨ। ¹⁸ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਓ। ¹⁹ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘਾਹ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ ਅਰ ਅਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬਰਕਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਤੋੜ ਕੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਰ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ²⁰ਅਤੇ ਉਹ ਸੱਭੇ ਖਾ ਕੇ ਰੱਜ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਾਰਾਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੁੱਕ ਲਈਆਂ। ²¹ਅਰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜਨਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਕਾਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਮਰਦ ਸਨ।

ਯਿਸੂ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇਕ ਮੋਅਜਜ਼ਾ ਜਿਹੜਾ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਚਾਰਾਂ ਵਿਰਤਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਪੰਜ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋ ਮੱਛੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾਉਣਾ (14: 15-21; ਮਰਕੁਸ 6: 35-44; ਲੂਕਾ 9: 12-17; ਯੂਹੰਨਾ 6: 5-14)। ਇਹ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ ਇਸਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਿਰਫ਼ ਮੱਤੀ ਅਤੇ ਮਰਕੁਸ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ (15: 32-39; ਮਰਕੁਸ 8: 1-9)।

ਮਸੀਹਾ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਰਵਾਇਤ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਰੋਟੀ ਖੁਆਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।³ ਰੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਯਿਸੂ ਨੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਹੀ ਨਬੀ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਗੱਲ ਮੂਸਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ (ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 18: 15, 18; ਯੂਹੰਨਾ 6: 14)। ਮੂਸਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਰੋਟੀ ਭਾਵ ਮੰਨਾ ਦੇ ਕੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਿਆ ਸੀ (ਕੁਚ 16: 1-36)।⁴ ਯਿਸੂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਖਾਣ ਲਈ ਸਰੀਰਕ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਬਲਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਰੋਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਵਿਰਤਾਤ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਯੂਹੰਨਾ 6: 26-59)।

ਮੁੱਢਲੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਯਿਸੂ ਦੇ ਮੋਅਜਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਖੁਦਾ ਨੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਾ ਖੁਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਸੀਹਾ ਤੋਂ ਦਾਅਵਤ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ (ਵੇਖੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੋਥੀ 2: 17)।⁵

ਆਇਤ 15. ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਈ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਯਿਸੂ ਨੇ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਿਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਿਚ ਦਿਨ ਕੱਟਿਆ (14: 14; ਮਰਕੁਸ 6: 34)। ਜਾਂ ਸੰਝ ਹੋਈ ਤਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਕਰ ਵਢੇ। ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਜਾੜ ਸੀ ਭਾਵ ਉੱਥੇ ਅਥਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ (14: 13 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਇਹਦੇ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਲਈ ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾ ਕੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਾਜਿਬ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਲੋਕ ਯਿਸੂ ਦੇ ਮਗਰ ਬਿਨਾਂ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਏ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲਗ ਚੁੱਕੀ ਹੋਗੇਗੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਆਇਤ 16. ਚੇਲੇ ਕਿੰਨੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿਓ। ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਯੂਹੰਨਾ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ‘‘ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਲਈ ਰੋਟੀਆਂ ਕਿੱਥੋਂ ਮੁੱਲ ਲਈਏ?’’ (ਯੂਹੰਨਾ 6:5)। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਟਿੱਪਣੀ ਜੋੜੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ‘‘ਉਸ ਨੇ ਉਹਦੇ ਪਰਤਾਵੇ ਲਈ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ’’ (ਯੂਹੰਨਾ 6:6)। ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਨੇ ਭੀੜ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਐਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਜਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਖਾਣਾ ਖਰੀਦਣ ਜੇਰੋ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ (ਯੂਹੰਨਾ 6:7)। ਮਰਕੁਸ 6:37 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘‘ਅਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਦੋ ਸੌ ਦੀਨਾਰ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਈਏ?’’ ਇਕ ਦੀਨਾਰ ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ (20:2), ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੋ ਸੌ ਦੀਨਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਲਗਭਗ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਸੀ।

ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫ਼ਿਕਰ ਸਮਝ ਵੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਯਿਸੂ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨਾ ਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਚੇਲੇ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਰਗਮ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ।

ਆਇਤਾਂ 17, 18. ਯਿਸੂ ਨੇ ਰਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ‘‘ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਹਨ?’’ (ਮਰਕੁਸ 6:38)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੀਆਂ ਪੰਜ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋ ਮੱਛੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਯਿਸੂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ‘‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਓ।’’ ‘‘ਸ਼ਮਊਨ ਪਤਰਸ ਦਾ ਭਰਾ ਅੰਦ੍ਰਿਆਸ’’ ਯਿਸੂ ਕੋਲ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ‘‘ਪੰਜ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋ ਮੱਛੀਆਂ’’ ਸਨ। ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿ ‘‘ਪਰ ਐਨਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕੀ ਹਨ?’’ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਫ਼ਿਲਿੱਪੁਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ (ਯੂਹੰਨਾ 6:8, 9)।

ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਗਲੀਲ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਖ਼ੁਰਾਕ ਸੀ (7:9, 10); ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ (ਯੂਹੰਨਾ 21:9-13)। ਇੱਥੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਜੌਂ ਦੀ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 6:9)। ਜੌਂ ਕਣਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਰੂਥ 2:23)। ਇਹ ਘਟੀਆ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਨਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਕਣਕ ਨਾਲੋਂ ਸਸਤਾ ਸੀ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਪੇਥੀ 6:6), ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਹੁਤ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ‘‘ਰੋਟੀਆਂ’’ ਰੋਟੀ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਟਿੱਕੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਮੱਛੀਆਂ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਗਲੀਲ ਦੀ ਝੀਲ ਚੋਂ ਫੜੀਆਂ ਛੋਟੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਸਹਿਦਰਸੀ ਵਿਰਤਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ‘‘ਮੱਛੀ’’ (*ichthus*) ਲਈ ਆਮ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਦਕਿ ਯੂਹੰਨਾ ਵਿਚ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ *opsarion* ਹੈ। ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਲੂਣ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਯਿਸੂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਪਸੰਦੀਦਾ ਡਿਸ਼, ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਫ਼ਲ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹਦੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਖਾਣਾ ਖੁਦਾ ਦੇ ਉਪਾਅ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ 6:25-34)। ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਭਾਵ ਮਸੀਹਾ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਵੀ ਖਾਣਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।^੯

ਆਇਤ 19. ਯਿਸੂ ਨੇ ‘‘ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘਾਹ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਆਖਿਆ।’’ ਇਹ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਕੰਮ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (ਲੂਕਾ 9:14, 15)। ‘‘ਬੈਠਣ’’ (*anaklino*) ਦਾ ਹੋਰ

ਸ਼ਬਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਖਾਣ ਲਈ ਬੈਠਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ‘‘ਬੁਕਣਾ’’ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (8: 11)। ਘਾਹ ਹਰਾ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 6: 39) ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਮੌਸਮ ਬਹਾਰ ਦਾ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਤਸਦੀਕ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਸਾਹ ਨੇੜੇ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 6: 4)। ਲੋਕ ‘‘ਸੌ-ਸੌ ਅਤੇ ਪੰਜਾਹ-ਪੰਜਾਹ ਦੀ ਪਾਲ’’ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ (ਮਰਕੁਸ 6: 40)। ‘‘ਪਾਲ’’ ਲਈ ਮਰਕੁਸ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ (*prasiai prasiai*) ਮੂਲ ਵਿਚ ‘‘ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ’’ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੌ ਸੌ ਅਤੇ ਪੰਜਾਹ-ਪੰਜਾਹ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੇ ਘਾਹ ਦੇ ਉਲਟ ਬਾਗ ਤੇ ਤਰਤੀਬਥੱਪ ਪਲਾਟਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਾਂਗ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਾਹ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਅਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬਰਕਤ ਦਿੱਤੀ। ਅਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਵੇਖਣਾ ਦੁਆ ਕਰਨ ਦਾ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਆਮ ਢੰਗ ਸੀ (ਜ਼ਬੂਰ 121: 1; 123: 1, 2; 141: 8; ਲੂਕਾ 18: 13; ਯੂਹੰਨਾ 11: 41; 17: 1)। ‘‘ਬਰਕਤ ਦਿੱਤੀ’’ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਿਰਫ਼ ਐਨਾ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਲਈ ਖੁਦਾ ਦਾ ‘‘ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ’’ (NIV)। ਉਸਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵਧਾਇਆ ਹੀ। ਰੋਟੀ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਯਹੂਦੀ ਦੁਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ: ‘‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਾਜੇ, ਤੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈਂ, ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਰੋਟੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।’’⁷

ਰੋਟੀਆਂ ਤੋੜਦੇ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ (ਮਰਕੁਸ 6: 41), ਯਿਸੂ ਨੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਘਟਨਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਇਸਦੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰ ਨਾਲ ਹੈ। ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਵਧਣ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਲਈ ਕੁਝ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਲੀਅਮ ਹੈਂਡ੍ਰਿਕਸਨ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ‘‘ਕੋਈ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਅਜਜ਼ਾ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਕ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।’’⁸

ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ (‘‘ਲਿਆ,’’ ‘‘ਬਰਕਤ ਦਿੱਤੀ,’’ ‘‘ਤੇੜਿਆ,’’ ਅਤੇ ‘‘ਦਿੱਤੀਆਂ’’) ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਜ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਹੈ (26: 26; ਮਰਕੁਸ 14: 22; ਲੂਕਾ 22: 19; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11: 23, 24)। ਯਿਸੂ ਦੇ ਕੰਮ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਯਹੂਦੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੁਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਣੇ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਲਈ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੋਟੀ ਤੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਇਕ-ਇਕ ਗਰਾਹੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।⁹

ਆਇਤ 20. ਉਹ ਸੱਭੇ ਖਾ ਕੇ ਰੱਜ ਗਏ। ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਡ ਭਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੱਜ ਗਏ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭੂਮੱਧ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਆਮ ਮਾਨਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੰਗਾ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਐਨਾ ਖਾਣਾ ਦਏਗਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਢਿੱਡ ਭਰ ਕੇ ਖਾਣਗੇ ਹੀ ਬਲਕਿ ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖਾਣਾ ਬਚ ਵੀ ਜਾਵੇਗਾ।¹⁰ ਯੂਹੰਨਾ 6: 12 ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ‘‘ਜਾਂ ਉਹ ਰੱਜ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਚਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਕਰੋ ਭਈ ਕੁਝ ਖ਼ਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ।’’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਾਰਾਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੁੱਕ ਲਈਆਂ।

‘‘ਟੋਕਰੀਆਂ’’ ਲਈ ਇੱਥੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ (*kophinos*) ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲੋਂ ਫ਼ਰਕ ਹੈ (15: 37)। ਇੱਥੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ ਛੋਟੀ ਟੋਕਰੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਗੈਰ ਕੌਮਾਂ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।¹¹ ਯਿਸੂ ਦੇ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ

ਖੁਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਟੋਕਰਿਆਂ’ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ (*spuris*) ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਜੋਗੇ ਵੱਡੇ ਟੋਕਰੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਟੋਕਰਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੌਲੂਸ ਨੂੰ ਦਮਿਸਕ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 9:25)। ਪਰ ਲਿਓਨ ਮੌਰਿਸ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਟੋਕਰਿਆਂ ਦੇ ਅਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਸਮਾਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਫਿਨੋਸ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਸੀ, ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਬੈਂਤ ਵਾਂਗ, ਜਦਕਿ *ਸਪੁਰਿਸ* ਸਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਧ ਲਚਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।¹²

ਅੰਕ ‘ਬਾਰਾਂ’ ਸਾਨੂੰ ਇਸਰਾਏਲ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਗੋਤਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਰਸੂਲਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੁਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਮੋਅਜਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਖਾਣਾ ਖੁਆਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਸੁਨਸਾਨ ਥਾਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖੁਆਇਆ। ਬਚੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜੇ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਾਈਂ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਣ ਦਾ ਸਬਕ ਦਿੱਤਾ (ਵੇਖੋ ਲੂਕਾ 15: 13)।

ਆਇਤ 21. ਉਸ ਦਿਨ ਜਮ੍ਹਾ ਹੋਈ ਭੀੜ ਦਾ ਅਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਕਾਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਮਰਦ ਸਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਸੀ। ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੀਹ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ, ਭਾਵ ਫੌਜ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਦੇ ਯੋਗ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਰਦਮ-ਸ਼ੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਗਿਣਤੀ 1:2, 3)। ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰੋਮੀ ਫੌਜ ਜਿੰਨੇ ਸਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖੁਆਉਣ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਿਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਬਚੇ ਬਚੀ ਫੜ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਾਉਣ’ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ (ਯੂਹੰਨਾ 6: 15)।

~~~ ਸਬਕ ~~~

ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ (14:15-21)

ਕੁਝ ਅਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵੇਰਵੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਮੋਅਜਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

1. **ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਮੌਕੇ।** ਅਸੀਂ ਇਹ ਪੱਕਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਮੋਅਜਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿੰਨਾ ਵਕਫ਼ਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਲਹਿਦਾ ਕੀਤਾ (16:9, 10)।

2. **ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਥਾਂ।** ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ ਬੈਤਸੈਦਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਲੂਕਾ 9: 10) ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗਲੀਲ ਤੋਂ ਆਏ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਯਹੂਦੀ ਸਨ। ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ ਇਕਾਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 7:31; 8: 1-9)। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਰਾਈਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਅਬਾਈ ਵੱਧ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਘਟਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੈਰ ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

3. ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਲ/ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦੇ ਯਿਸੂ ਨਾਲ ਇਕ ਦਿਨ ਰਹੇ ਸਨ (14: 15, 23), ਜਦਕਿ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸਨ (15:32)।

4. ਖਾਣੇ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਾਤਰਾ/ਯਿਸੂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਜੋਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋ ਮੱਛੀਆਂ ਨਾਲ ਸੀ (ਯੂਹੰਨਾ 6:9)। ਦੂਜੇ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਤ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ (15:34)। ਇਸਦੇ ਇਲਾਵਾ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਭਰ ਖਾ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬਚੇ ਹੋਏ ਖਾਣੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਖਾਣੇ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ (14:20); ਜਦਕਿ ਦੂਜੇ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸੱਤ ਵੱਡੇ ਟੋਕਰੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਸਨ (15:37)।

ਮੱਤੀ ਅਤੇ ਮਰਕੁਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਮੋਅਜਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਵਾਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਾਲ ਲਿਖ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਦੀ ਸਚਿਆਈ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ।

ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਅਸੀਂ ਯਿਸੂ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਤੋਂ ਕੀ ਸਬਕ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਚਾਰ ਵਧੀਆ ਸਬਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

(1) ਜੇ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਪੰਜ ਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

(2) ਅਸੀਂ ਜੇ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੀਏ। ਅੰਦ੍ਰਿਅਸ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਐਨੇ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਐਨੇ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖੁਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖੁਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ! ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਦਿੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਹੈ।

(3) ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮੰਨੀਏ ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੌਜੂਦ ਭੋਜਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਜੀਬ ਲੱਗਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਖੁਦਾ ਲਈ ਮੁਮਕਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(4) ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਚੇ ਹੋਏ ਟੁਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਕੁਝ ਵੀ ਸੁੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਲਾ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

ਆਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ (14:17)

ਖੁਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਆਮ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰੂਚ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਮੂਸਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਮ ਜਿਹੀ ਲਾਠੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿਸਰ ਉੱਤੇ ਆਫ਼ਤਾਂ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੁਆਉਣ ਵਿਚ ਕੀਤੀ (ਕੁਚ 4: 1-3; 7: 17; 8: 5, 16; 9: 23; 10: 13; 14: 16)। ਨਿਆਈਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨਰਸਿੰਘਿਆਂ, ਘੜਿਆਂ ਅਤੇ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਿਦਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ (ਨਿਆਈਆਂ 7: 16, 22)।

ਇੰਜੀਲ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਮ ਜਿਹੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ (14: 17; ਯੂਹੰਨਾ 6:9)। ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਮ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਸਦੀ ਵਡਿਆਈ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਭਲਾ ਅਸੀਂ ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹਦੇ ਨਾਂਅ ਦੇ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਡੇਵਿਡ ਸਟਿਵਰਟ

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਜੋਸੇਫ਼ ਐਂਟੀਗੁਇਟੀਜ਼ 18.2.1; ਵਾਰਜ਼ 2.9.1; 3.10.7; ਲਾਈਫ਼ 72. ²ਰੋਬਰਟ ਐਚ. ਮਾਉਸ, ਮੈਥਿਊ, ਨਿਊ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਪੀਬੋਡੀ, ਮੈਸਾਚੁਸੇਟਸ: ਹੈਂਡ੍ਰਿਕਸਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1991), 142. ³ਬਰੁਕ 29.8. ⁴ਯਿਸੂ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਲਈ ਏਲੀਆਹ ਲਈ ਉਪਾਅ ਕਰਨਾ (1 ਰਾਜਿਆਂ 17:9-16) ਅਤੇ ਅਲੀਸ਼ਾ ਦਾ ਇਕ ਸੌ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ (2 ਰਾਜਿਆਂ 4:42-44)। ⁵ਲਿਓਨ ਮੌਰਿਸ, ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ, ਪਿੱਲਰ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1992), 375. ⁶ਡਗਲਸ ਆਰ. ਏ. ਹੇਅਰ, ਮੈਥਿਊ, ਇੰਟਰਪ੍ਰਿਟੇਸ਼ਨ (ਲੁਈਸਵਿੱਲੇ: ਜੌਨ ਨੌਕਸ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1993), 166. ⁷ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਬੇਰਾਕੋਥ 6.1. ⁸ਵਿਲੀਅਮ ਹੈਂਡ੍ਰਿਕਸਨ, ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀ: ਐਕਸਪੋਜ਼ਿਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਮੈਥਿਊ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਬੇਕਰ ਬੁਕ ਹਾਊਸ, 1973), 596. ⁹ਡੇਵਿਡ ਹਿਲ, ਦ ਗੌਸਪਲ ਆਫ਼ ਮੈਥਿਊ, ਦ ਨਿਊ ਸੈਂਚੁਰੀ ਬਾਈਬਲ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1972), 246. ¹⁰ਕ੍ਰੇਗ ਐਸ. ਕੀਨਰ, ਏ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਦ ਗਾਸਪਲ ਆਫ਼ ਮੈਥਿਊ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1999), 405; ਵੇਖੋ ਟੁਟਾਰਕ ਮੋਰੇਲੀਆ 279ਈ; 702ਡੀ-704ਡੀ। ¹¹ਜੁਵੇਨਲ ਸੇਟਾਇਰਸ 3.14; 6.542; ਵੇਖੋ ਮਿਸ਼ਨਾਹ ਸੇਟਾਹ 2.1. ¹²ਲਿਓਨ ਮੌਰਿਸ, ਦ ਗੌਸਪਲ ਅਕਾਰਡਿੰਗ ਟੂ ਜੌਨ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1971), 345, ਐਨ. 25.